

ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО MILITARY LAW

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2022-34-19>

УДК 342.7

С. М. МЕЛЬНИК

доктор юридичних наук, доцент, начальник Військово-юридичного інституту,
бригадний генерал юстиції, консультант Комітету Верховної Ради
України з питань національної безпеки, оборони та розвідки

E-mail: vui@nlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3243-276X>

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, 61024, вул. Пушкінська, 77

Є. І. ГРИГОРЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету,
професор кафедри військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
консультант Комітету Верховної Ради України з питань
національної безпеки, оборони та розвідки

E-mail: grigorenkozakon@gmail.com

orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5305-1712>

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ» У СИСТЕМІ ОБОРОННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті аналізується Закон України «Про основи національного спротиву» з точки зору подальшого розвитку оборонного та безпекового законодавства. Вказаний Закон розглядається як комплексний нормативно-правовий акт, що урегулює питання організації та функціонування територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян до такої діяльності.

Вказується на те, що за предметом правового регулювання цей нормативно-правовий акт входить до системи оборонного законодавства та взаємодіє з нормативно-правовими актами, що складають безпекове законодавство. Це підтверджується тим, що з одного боку, його положення спрямовані на надання оборонній діяльності України більш змістовного та всеохоплюючого характеру, у тому числі й шляхом сприяння обороні. А з іншого — положення цього Закону сприяють створенню умов для забезпечення національної безпеки України як через посилення оборони та покращення забезпечення воєнної безпеки, так і через інші складові національної безпеки, зокрема, через громадську, інформаційну, правову та деякі інші види національної безпеки.

З огляду на те, що як оборонне, так і безпекове законодавства завжди встановлюють та визначають правові та організаційні засади (основи) у відповідних сферах суспільних відносин, пов'язаних із забезпечення національної безпеки та оборони України, то у назві цього Закону слово «основи» зайве. На підставі цього вказується, що найоптимальнішою назвою цього Закону повинна бути «Про національний спротив».

Констатується, що цей Закон за своїм предметом правового регулювання стосується організації національного спротиву, а отже діяльності широких верств населення. У зв'язку з цим, вказується на те, що преамбула Закону повинна бути більш розгорнутою та такою, що буде розкривати участь у національному спротиві як формі реалізації конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни (частина 1 статті 65 Конституції України) та справі всього Українського народу у захисті суверенітету та територіальної цілісності України (частина 1 статті 17 Основного Закону України).

При цьому посилання на статтю 65 Конституції України, яка встановлює, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України зумовлено тим, що національний спротив є однією з форм захисту Вітчизни як найважливішого конституційного обов'язку громадян України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: національна безпека та оборона, оборонне законодавство, правові засади національного спротиву, правовий режим воєнного стану, захист Вітчизни.

Як цитувати: Мельник С. М., Григоренко О. М. Закон України «Про основи національного спротиву» у системі оборонного законодавства України. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2022. Вип. 34. С. 154-160 <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2022-34-19>

In cites: Melnyk S. M., Grygorenko E. I. (2022). The law of Ukraine «On the fundamentals of national resistance» in the system of defense legislation of Ukraine. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (34), P.154-160. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2022-34-19> (in Ukrainian)

Вступ. 16 липня 2021 року було ухвалено Закон України «Про основи національного спротиву», що виступило черговою віхою у формуванні системи оборонного законодавства України. Цей Закон покликаний комплексно унормувати питання територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян до такої діяльності, що розкриває додаткові складові оборонної діяльності, надаючи обороні всеохоплюючого характеру.

Основні результати дослідження. Закон України «Про основи національного спротиву» за предметом правового регулювання входить до системи оборонного законодавства та взаємодіє з нормативно-правовими актами, що складають безпекове законодавство. На підтвердження того, що цей Закон безпосередньо належить до оборонного законодавства необхідно вказати на те, що відповідно до частини 1 статті 3 Закону України «Про основи національного спротиву», складовими національного спротиву є: 1) територіальна оборона, 2) рух опору та 3) підготовка громадян України до національного спротиву, тобто до територіальної оборони та руху опору.

Вочевидь, що територіальна оборона належить до питань безпосередньо пов'язаних з оборонною функцією. Що стосується руху опору, то це питання знаходиться у площині оборонного законодавства. На підтвердження цьому необхідно вказати на те, що закони України «Про оборону України» та «Про Збройні Сили України» оперують цією категорією, а Закон України «Про національну безпеку України» - ні. Так, відповідно до абзацу 9 статті 3 Закону України «Про оборону України», підготовка держави до оборони в мирний час включає здійснення заходів з планування й підготовки руху опору.

Крім того, згідно з абзацом 8 частини 3 статті 12 цього ж Закону, беруть участь в обороні держави разом із Збройними Силами України й інші військові формування у межах своїх повноважень, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони й руху опору, сприяють забезпеченню правового режиму воєнного стану. У свою чергу, частина 4 статті 1 Закону України «Про Збройні Сили

України», встановлює, що з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до організації та підтримання дій руху опору.

При цьому слід урахувати, що відповідно до пунктів 17 та 18 частини 1 статті 1 Закону України «Про національну безпеку України», Збройні Сили України та інші військові формування належать саме до сил оборони, а не сил безпеки. Проте варто зазначити, що сили безпеки теж дотичні до питань національного спротиву, що знайшло своє відбиття у Законі України «Про основи національного спротиву» (преамбула, пункти 9, 13-14 частини 1 статті 1, частина 2 та 5 статті 4, частина 3 статті 5, частина 6 статті 6, частина 1 статті 8 та ін.).

Отже, Закон України «Про основи національного спротиву» безпосередньо входить до системи оборонного законодавства з домінуванням субординаційних зв'язків. Що стосується безпекового законодавства, то тут поруч із субординаційними простежуються і координаційні зв'язки. При цьому, слід звернути увагу на те, що національний спротив як складова оборони України у кінцевому рахунку спрямований на забезпечення національної безпеки. Адже, як зазначається у літературі, без вирішення оборонних питань, без гарантування державного суверенітету та територіальної цілісності, без забезпечення правосуб'єктності держави буде неможливим забезпечувати всі складові національної безпеки [1].

Отже, цей Закон через зміцнення оборони, надання їй всеохоплюючого характеру буде сприяти забезпеченню воєнної безпеки як фундаменту та провідної складової національної безпеки. На це безпосередньо вказано у самому Законі. Так, національний спротив розглядається як комплекс заходів, що організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності держави, стримування й відсічі агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити

збройну агресію проти України (пункт 8 частини 1 статті 1). Як зауважує О. А. Троянський, основним завданням у сфері воєнної безпеки є розвиток потенціалу стримування. Безумовним пріоритетом є боєздатні Збройні Сили України, а також підготовлений і вмотивований військовий резерв та ефективна територіальна оборона [2].

Дійсно, Концепція воєнної безпеки України суттєву увагу приділяє питанням боєздатності військових формувань для забезпечення воєнної безпеки та формування належного підґрунтя для забезпечення всіх інших складових національної безпеки України. Зокрема, Стратегія передбачає досягнення таких цілей реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони, а також військового будівництва як: а) підвищення рівня боєздатності Збройних Сил України й інших складових сил оборони (інших військових формувань) з досягненням та підтриманням визначених спроможностей стосовно вогневого ураження противника, застосування авіації і протиповітряної оборони України, контролю ближньої морської зони, ведення спеціальних операцій, територіальної оборони України, управління і всебічного забезпечення військ (сил), відбиття агресії у кіберпросторі (ведення кібероборони); б) посилення потенціалу стримування шляхом нарощування боєздатності Збройних Сил України й інтеграції спроможностей усіх складових сил оборони; в) створення сучасних, мобільних та боєздатних сил оборони, які стануть невід'ємною складовою незалежної, соціальної, демократичної та правової держави в Україні, та які спільно з іншими складовими сектору безпеки та оборони, органами публічної влади, підприємствами, установами, організаціями, а також суспільством забезпечать всеохоплюючу оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Отже, Концепція воєнної безпеки України формує чіткий та нерозривний ланцюг від воєнної безпеки до всеохоплюючої оборони та навпаки. При чому доктрина національної безпеки та чинне законодавство розглядають воєнну безпеку як фундаментальну та провідну складову національної безпеки України [3, с. 55], а Стратегію воєнної безпеки України як провідний документ, де викладається система поглядів на причини виникнення, сутність та характер сучасних воєнних конфліктів, принципи та шляхи

запобігання їхньому виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та інших життєво важливих національних інтересів.

У той же час, необхідно констатувати той факт, що національний спротив спрямований не лише на забезпечення воєнної безпеки, але й деяких інших видів національної безпеки. Так, Закон України «Про національну безпеку України» у статті 1 та частині 4 статті 3 окрім воєнної перелічує такі види національної безпеки як зовнішньополітична, державна, економічна, інформаційна, екологічна, громадська, кібербезпека, безпека критичної інфраструктури та інші.

Закон України «Про основи національного спротиву» безпосередньо вказує на спрямування щодо забезпечення таких видів національної безпеки (окрім воєнної).

По-перше, громадська безпека і порядок. Про її забезпечення йдеться в пункті 9 частини 3 статті 3 Закону, де вказано на те, що територіальна оборона бере участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку у населених пунктах.

По-друге, безпека критичної інфраструктури. Її забезпечення теж покладається на територіальну оборону. Так, відповідно до пункту 6 частини 3 статті 3 Закону, завданням територіальної оборони є участь в охороні й обороні важливих об'єктів та комунікацій, а також інших критично важливих об'єктів інфраструктури (визначених Кабінетом Міністрів України), та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, а також районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування і виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності та життєзабезпечення населення.

По-третє, інформаційна безпека, що реалізується шляхом участі територіальної оборони в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника) (пункт 12 частини 3 статті 3 Закону).

По-четверте, екологічна безпека. Про її забезпечення можна говорити у контексті діяльності територіальної оборони щодо

захисту населення, територій, навколишнього природного середовища й майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій.

Закон України «Про основи національного спротиву» слід вважати комплексним та таким, що охоплює низку питань (організація та функціонування територіальної оборони, руху опору та підготовки до такої діяльності), які виступають у першу чергу змістовним доповненням оборонного законодавства. У зв'язку з цим, ми виходимо з того, що у назві Закону слово «основи» слід вважати зайвим. Адже, у сфері національної безпеки і оборони законодавець указує прямо на відповіді питання: Закон України «Про оборону України», «Про національну безпеку України» тощо. Крім того, у преамбулі Закону України «Про основи національного спротиву» вказано на те, що цей Закон визначає правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони та інших визначених цим Законом суб'єктів з питань підготовки і ведення національного спротиву.

З огляду на те, що оборонне та безпекове законодавство завжди встановлює та визначає як правові, так і організаційні засади у відповідних сферах суспільних відносин, пов'язаних із забезпечення національної безпеки та оборони України, то вказувати на це у назві Закон потреби немає. Вважаємо, що найоптимальнішою назвою цього Закону повинно бути «Про національний спротив». Відсутність вказівки на офіційну назву держави слід пояснити особливими задачами національного спротиву, що може бути реалізовано як на території держави, так і поза нею. Так, наприклад, згідно з пунктами 2 та 3 частини 4 статті 3 Закону, перешкоджання діям військ (сил) агресора (противника) та участь у проведенні спеціальних (розвідувальних, інформаційно-психологічних тощо) операцій, що реалізуються рухом опору може здійснюватися залежно від ситуації і на території агресора (противника).

Закон за своїм предметом правового регулювання стосується організації національного спротиву, а отже діяльності широких верств населення. Як зазначено у пояснювальній записці, цей Закон спрямований на формування умов для стійкого опору агресору і використання для відсічі агресії всього потенціалу як держави, так і

суспільства [4]. У зв'язку з цим, преамбула Закону повинна бути більш розгорнутою та такою, що буде розкривати участь у національному спротиві як форму реалізації конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни (частина 1 статті 65 Конституції України) та справу всього Українського народу у захисті суверенітету та територіальної цілісності України (частина 1 статті 17 Основного Закону України).

З огляду на існування міцного конституційного підґрунтя національного спротиву, варто у преамбулі зробити посилання на Конституцію України. Наприклад, «Цей Закон відповідно до статтею 1, 2, 17 та 65 Конституції України визначає...». Зокрема, таким шляхом пішов законодавець формулюючи абзац перший преамбули Закону України «Про національну безпеку України», де вказано на те, що цей Закон відповідно до статей 1, 2, 17, 18 і 92 Конституції України визначає основи і принципи національної безпеки й оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз. При цьому у випадку із Законом України «Про основи національного спротиву» обов'язково слід послатися на статтю 65 Конституції України, яка встановлює, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України. Адже, національний спротив є однією з форм захисту Вітчизни як найважливішого конституційного обов'язку громадян України.

При цьому необхідно відзначити те, що правові та організаційні засади ведення національного спротиву стосуються всіх можливих форм як на тимчасово окупованих територіях, так і на інших територіях. Можливо навіть вказати, що Закон встановлює правовий механізм захисту Вітчизни у формі національного спротиву, що буде сприяти не лише більшій правовій визначеності, але й буде виступати додатковим мотиваційним чинником для громадян.

Закон України «Про основи національного спротиву» як складова оборонного законодавства вказує на те, що метою національного спротиву є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву (частина 2 статті 3). Фактично, йдеться про те, що підвищення

обороздатності здійснюється за рахунок надання обороні такої якості як всеохопленість (всеосяжність). Це означає, що національний спротив здатен забезпечити реалізацію Закону України «Про оборону України» та сформуванню умов для максимально повної реалізації оборонної функції Української держави. М. І. Попельський вважає, що реалізація заходів національного спротиву та, зокрема, створення системи територіальної оборони, дасть змогу більш якісно виконувати завдання територіальної оборони, звільняючи Збройні Сили України від виконання невластивих завдань, що потребує значного збільшення кількості військових частин, і підрозділів територіальної оборони [5].

Якщо виходити з того, що згідно з абзацом 2 статті 1 Закону України «Про оборону України», оборона України є системою політичних, соціальних, економічних, воєнних, наукових та науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту, а також її захист у разі збройної агресії чи збройного конфлікту, то всеохоплюючий (всеосяжний) характер оборони передбачає вжиття всіх наведених вище заходів, які об'єднані у відповідну оборонну систему.

Національний спротив охоплює такі три складові: 1) територіальна оборона; 2) рух опору; 3) підготовка громадян України до національного спротиву (до діяльності у межах територіальної оборони та руху опору). При цьому Закон розкриває та конкретизує ті завдання, які стоять перед кожною із названих складових.

У першу чергу, необхідно констатувати той факт, що вочевидь національний спротив спрямований на реалізацію воєнних заходів, що передбачає оборонна функція. Серед завдань територіальної оборони та руху опору на реалізацію таких заходів спрямовані такі: 1) своєчасне реагування й вжиття необхідних заходів стосовно оборони території і захисту населення на визначеній місцевості; 2) участь у посиленні охорони і захисті державного кордону; 3) забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) чи їх перегрупування; 4) участь у запровадженні і здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його уведення на всій території України чи в окремих її місцевостях; 5) участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними

формуваннями агресора (противника) і не передбаченими законами України (незаконними) воєнізованими чи збройними формуваннями.

Також національний спротив може забезпечити сприяння реалізації соціально-економічних заходів, що органічно входять до оборонної функції. Зокрема: у межах діяльності територіальної оборони, яка полягає в участі в охороні та обороні важливих об'єктів та комунікацій, а також інших критично важливих об'єктів інфраструктури (визначених Кабінетом Міністрів України), та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності та життєзабезпечення населення (пункт 6 частини 3 статті 3 Закону). Крім того, ці оборонні заходи реалізуються у межах завдань з підготовки населення до національного спротиву щодо підготовки населення до умов життєдіяльності у районах ведення (воєнних) бойових дій (пункт 3 частини 5 статті 3 Закону).

В умовах сьогодення до найважливіших заходів, що згідно з абзацом 2 статті 1 Закону України «Про оборону України» формують належну оборону України є інформаційні заходи. Указані заходи реалізуються територіальною обороною шляхом участі в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника) (пункт 12 частини 3 статті 3 Закону), а також реалізуються рухом опору через участь у проведенні спеціальних (розвідувальних та інформаційно-психологічних тощо) операцій, що входить до завдань руху опору (пункт 3 частини 4 статті 3 Закону).

Варто відзначити те, що інформаційна складова та можливість вживати заходи інформаційного характеру для руху опору виступають як визначальні. На підтвердження цьому необхідно навести визначення терміну «рух опору», що дається у пункті 12 частини 1 статті 1 Закону України «Про основи національного спротиву». Так, під ним Закон розуміє систему воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, планування, організація, підготовка й підтримка яких здійснюється з

метою відновлення державного суверенітету й територіальної цілісності безпосередньо під час відсічі збройної агресії проти України.

До заходів, що складають оборонну функцію належать і правові. Ці заходи реалізуються територіальною обороною шляхом участі у наданні населенню правових послуг у порядку, передбаченому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» (пункт 13 частини 3 статті 3 Закону).

Важливою складовою реалізації оборонної функції виступають організаційні заходи. Їх слід розглядати як рушійну силу в аспекті здійснення всіх інших заходів, що охоплює поняття «оборона України». У системі національного спротиву ці заходи здійснюються у першу чергу силами територіальної оборони, зокрема шляхом забезпечення умов для стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил) чи їх перегрупування, а також участі у здійсненні заходів стосовно тимчасової заборони чи обмеження руху транспортних засобів та пішоходів поблизу й у межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій (пункти 7 та 8 частини 3 статті 3). У свою чергу, рух опору може вживати такі організаційні заходи оборонного характеру, пов'язані з формуванням осередків руху опору та набуття ними відповідних спроможностей тощо.

Оборона України як багатогранна категорія не може визначатися через закритий перелік заходів, оскільки нові умови введення війн, бойових дій свідчать про появу нових складових такої діяльності. Саме тому Закон України «Про оборону», даючи визначення обороні через перелік конкретно визначених заходів, указує і на інші заходи, що покликані реалізовувати оборонну функцію. Наприклад, до інших заходів, вжиття яких охоплено обороною слід віднести екологічні заходи (участь у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій як завдання територіальної оборони, передбачені пунктом 3 частини 3 статті 3 Закону), ідеологічні заходи (військово-патріотичне виховання громадян України, як завдання підготовки громадян України до національного спротиву, передбачене пунктом 2 частини 5 статті 3 Закону) тощо.

Що стосується політичних, економічних, наукових та науково-технічних заходів, які реалізуються у межах оборонної функції, то

всі вони тією чи іншою мірою мають свій прояв у межах завдань національного спротиву.

У той же час, перелік заходів, що передбачає всеохоплююча оборона наводиться у Стратегії воєнної безпеки України, що було затверджено Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. До цих заходів належать: превентивні дії і стійкий опір агресору на суші, на морі та у повітряному просторі України, протидія у кіберпросторі, а також нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі; використання для відсічі агресії усього потенціалу держави і суспільства (воєнного, політичного, духовного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), культурного тощо); застосування усіх форм та способів збройної боротьби із агресором, зокрема асиметричних та інших дій для оборони України, із дотриманням принципів та норм міжнародного права. Наведені заходи корелюють із завданнями національного спротиву, що визначаються у Законі України «Про основи національного спротиву».

Отже, положення Закону України «Про основи національного спротиву» спрямовані на надання оборонній діяльності України більш змістовного та всеохоплюючого характеру. З ухваленням та набуттям чинності цим нормативно-правовим актом категорія «оборона України» отримала нове наповнення, що в кінцевому рахунку повинно сприяти більш якісному забезпеченню національної безпеки України.

Крім того, варто звернути увагу і на те, що національний спротив представлений тими заходами, які організуються та здійснюються з метою сприяння обороні України. При цьому вказується на ті шляхи, які спрямовані на реалізацію цієї мети: 1) максимально широке залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності держави; 2) стримування та відсіч агресії; 3) завдання противнику неприйнятних втрат, через які він буде змушений припинити збройну агресію проти України.

Варто визначитися з тим, що означає слово «сприяти». Так, словник української мови розуміє його у таких значеннях: 1) позитивно впливати на що-небудь; 2) створювати відповідні умови для здійснення, виконання чого-небудь; 3) подавати допомогу у чому-небудь; 4) бути причиною чи наслідком

виникнення, існування чого-небудь; 5) створювати, викликати бажання виконувати яку-небудь дію [6]. У контексті аналізованої норми слід указати на те, що сприяння обороні України означає те, що така мета повинна полягати у позитивному впливі на обороноздатність, у створенні умов для реалізації заходів оборони. Варто зазначити те, що для сприяння обороні заходів, які наведені в абзаці 8 частини 1 статті 1 Закону України «Про основи національного спротиву» більш ніж достатньо.

Таким чином, окрім реалізації концепції всеохоплюючої оборони, цей Закон спрямований на сприяння обороні, тим самим формуючи нові оборонні та безпекові аспекти реалізації державної політики у цій сфері.

Висновки. Закон України «Про основи національного спротиву» слід розглядати як комплексний нормативно-правовий акт, що урегулює питання організації та

функціонування територіальної оборони, руху опору та підготовки громадян до такої діяльності. За предметом правового регулювання він входить до системи оборонного законодавства та взаємодіє з нормативно-правовими актами, що складають безпекове законодавство. З одного боку, його положення спрямовані на надання оборонній діяльності України більш змістовного та всеохоплюючого характеру, у тому числі й шляхом сприяння обороні. З іншого ж боку, положення цього Закону сприяють створенню умов для забезпечення національної безпеки України як через посилення оборони та покращення забезпечення воєнної безпеки, так і через інші складові національної безпеки, зокрема, через безпеку критичної інфраструктури, громадську, інформаційну, екологічну та деякі інші види національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуцький В.В., Григоренко Є.І., Журавель А. М. Оборонна функція сучасної держави: теоретико-правовий аспект: монографія. Харків : Юрайт 2021. С. 38.
2. Троянський О. А. Правові засади участі громадян у територіальній обороні України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. 71. 2022. С. 287.
3. Богуцький В. В., Григоренко Є. І. Юридична відповідальність у системі військового управління (теоретико-управлінський аспект) : монографія / В. В. Богуцький, Є. І. Григоренко. Харків: Юрайт, 2022. 180 с.
4. Проект Закону України «Про основи національного спротиву» № 5557 від 25.05.2021. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5557&conv=9>(дата звернення 07.08.2022).
5. Попельський М. І. Погляди щодо організації національного спротиву з урахуванням вимог Закону України «Про основи національного спротиву». *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. № 2 (72). 2021. С. 87.
6. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) в 11 т. Том 9. 1978. С. 601. URL: <http://sum.in.ua/s/spryjaty> (дата звернення 07.08.2022).

Стаття надійшла до редакції 29.09.2022

Стаття рекомендована до друку 04.11.2022

S. M. MELNYK

DSc (Law), Associate Professor, Head of the Military Legal Institute,
Brigadier General of Justice, Consultant to the Committee of the Verkhovna Rada
Of Ukraine on issues of national security, defense and intelligence

E-mail: vui@nlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3243-276X>

National Law University named after Yaroslav the Wise
Kharkiv, 61024, str. Pushkinska, 77

E. I. GRYGORENKO

PhD (Law), Associate Professor, Associate Professor of the Department of State and Law
Discipline of the Faculty of Law,
Professor of the Military Law Department of the Military Law Institute
National University of Law named after Yaroslav the Wise,
Consultant to the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on
National security, defense and intelligence

E-mail: grigorenkozakon@gmail.com

orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5305-1712>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

THE LAW OF UKRAINE "ON THE FUNDAMENTALS OF NATIONAL RESISTANCE" IN THE SYSTEM OF DEFENSE LEGISLATION OF UKRAINE

ABSTRACT. The article analyzes the Law of Ukraine "On the Basics of National Resistance" from the point of view of further development of defense and security legislation. This Law is considered as a complex legal act that regulates the organization and functioning of territorial defense, the resistance movement and the preparation of citizens for such activities.

It is indicated that by the subject of legal regulation, this normative legal act is included in the system of defense legislation and interacts with normative legal acts that make up the security legislation. This is confirmed by the fact that, on the one hand, its provisions are aimed at providing Ukraine's defense activities with a more meaningful and comprehensive character, including by promoting defense. On the other hand, the provisions of this Law contribute to the creation of conditions for ensuring the national security of Ukraine both through strengthening defense and improving the provision of military security, and through other components of national security, in particular, through public, informational, legal and some other types of national security.

Given the fact that both defense and security legislation always establish and define legal and organizational foundations (fundamentals) in the relevant spheres of social relations related to the provision of national security and defense of Ukraine, the word "fundamentals" is used in the title of this Law redundant. Based on this, it is indicated that the most optimal name of this Law should be "On National Resistance".

It is noted that this Law, by its subject of legal regulation, concerns the organization of national resistance, and therefore the activities of broad sections of the population. In this regard, it is indicated that the preamble of the Law should be more detailed and should disclose participation in national resistance as a form of fulfilling the constitutional obligation to protect the Motherland (Part 1 of Article 65 of the Constitution of Ukraine) and the cause of all Ukrainian people in protecting the sovereignty and territorial integrity of Ukraine (Part 1 of Article 17 of the Basic Law of Ukraine).

At the same time, the reference to Article 65 of the Constitution of Ukraine, which establishes that the protection of the Motherland, independence and territorial integrity of Ukraine is the duty of Ukrainian citizens, is due to the fact that national resistance is one of the forms of protection of the Motherland as the most important constitutional duty of Ukrainian citizens.

KEY WORDS: *national security and defense, defense legislation, legal basis of national resistance, legal regime of martial law, protection of the Mother land.*

REFERENCES

1. Bogutskyi V.V., Grigorenko E.I., Zhuravel A.M. Defense function of the modern state: theoretical and legal aspect: monograph. Kharkiv: Jurayt 2021. P. 38. (in Ukrainian)
2. Troyansky O. A. Legal principles of citizens' participation in the territorial defense of Ukraine. Scientific bulletin of the Uzhhorod National University. "Law" series. Vol. 71. 2022. P. 287. (in Ukrainian)
3. Bogutskyi V.V., Grigorenko E.I. Legal responsibility in the system of military management (theoretical-management aspect): monograph / V.V. Bogutskyi, E.I. Grigorenko. Kharkiv: Yurayt, 2022. 180 p. (in Ukrainian)
4. Draft Law of Ukraine "On the Foundations of National Resistance" No. 5557 dated 05/25/2021. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5557&conv=9> (application date 08/07/2022). (in Ukrainian)
5. Popelskyi M. I. Views on the organization of national resistance taking into account the requirements of the Law of Ukraine "On the Basics of National Resistance". Collection of scientific works of the Center for Military and Strategic Research of the National Defense University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky. No. 2 (72). 2021. P. 87. (in Ukrainian)
6. Dictionary of the Ukrainian language. Academic explanatory dictionary (1970-1980) in 11 volumes. Volume 9.1978. P. 601. URL: <http://sum.in.ua/s/spryjaty> (access date 07.08.2022) (in Ukrainian)

The article was received by the editors 29.09.2022

The article is recommended for printing 04.11.2022